

Čemu služijo muzeji in galerije danes – javnosti ali samovolji ministra za kulturo?

Muzeji in galerije hranijo ogromno preostankov preteklosti, tudi zelo daljne. To pa ne pomeni, da gre za stare institucije. V današnjem pomenu besede jih poznamo šele od francoske revolucije, ko so začeli odpirati svoja vrata najširši javnosti. Devetnajsto stoletje je vneslo v življenje ljudi nenehno spremembo vsega kot edino stalnico. Te spremembe so na vseh področjih življenja sprožile potrebo po sidriščih, po otokih varnosti v valovih sprememb. Eden takih otokov so prav muzeji in galerije, ki ne le hranijo pomembne sledove preteklosti, temveč obiskovalcem ponujajo tudi interpretacije, na podlagi katerih si lahko oblikujejo svojo predstavo o preteklosti in njenem vplivu na sedanost. To je izjemnega pomena za vsako skupnost: če ne vemo, od kod prihajamo, ne moremo vedeti niti tega, kam gremo.

Velik pomen muzejev in galerij za evropsko družbo in kulturo najbolje dokazujejo precejšnje vsote davkoplačevalskega denarja, namenjenega za njihovo delovanje. A ob tem se postavlja vprašanje, ali se odločevalci o porabi tega denarja res zavedajo, kako važne institucije za družbeno kohezijo so muzeji in galerije? Ali pa nemara odmerjajo manjši delež proračuna za delovanje teh institucij, da te preživijo in na ta način kažejo svojo »kulturnost«?

Na prvi pogled se zdi, da se aktualna vlada zaveda velikega družbenega pomena muzejev in galerij, sicer se gotovo ne bi odločila, da ustanovi muzej slovenske osamosvojitve. Novi muzej naj bi namreč skrbel za področje, s katerim se že zdaj ukvarja več muzejev, njegovo delovanje pa bo, seveda, povezano z dodatnimi stroški. Ministrstvo za kulturo sicer zagotavlja, da gre pri tem za dodatna sredstva, ki ne bodo »skrčila sredstev, namenjenih za že delujoče muzeje. Vendar je mnogo takih, ki smo skeptični do take obrazložitve. Vemo namreč, da slovenski muzeji in galerije nikakor ne prejemajo dovolj sredstev, da bi lahko dvignili kakovost svojega delovanja na tisto raven, ki bi jo s svojo strokovno usposobljenostjo lahko dosegali. Tako je, npr. veliko premalo sredstev predvsem za investicijsko vzdrževanje in tudi za odkupe, ki ustvarjajo muzejski in galerijski fond.

Prav tako se brez zavesti o pomenu muzejev in galerij aktualno Ministrstvo za kulturo ne bi toliko ukvarjalo s kadrovskimi zadevami, kot dejansko se. Že nekaj časa namreč potekajo menjave vodstev slovenskih nacionalnih muzejev in galerij in nekatere odločitve ministra so dokaj problematične. Ministrstvo zamenjuje direktorje in direktorice teh institucij ne glede na to, kako so pod njihovim vodstvom delovale v preteklem mandatnem obdobju in koliko so bile uspešne pri pridobivanju projektov doma in v EU. Ne, zamenjuje po vrsti vse direktorje oziroma direktorice. Ker ministrstvo ne čuti potrebe, da bi svoje odločitve javno pojasnjevalo, tako delovanje ustvarja nelagodni vtis, da ga pri sprejemanju kadrovskih odločitev vodi predvsem težnja po izkazovanju moči in razvrednotenju dosedanjega, v glavnem uspešnega delovanja slovenskih nacionalnih muzejev in galerij, s tem pa globoko diskreditira uspešne strokovnjake in strokovnjakinje.

Močan vtis nelagodja pri teh zamenjavah še dodatno povečuje dosledno ignoriranje načela strokovne avtonomije kot osnovnega pogoja za kakovostno delovanje teh institucij. Gotovo je najbolj kričeč primer za to imenovanje novega direktorja v Narodnem muzeju Slovenije, kjer je ministrstvo postavilo na direktorsko mesto osebo, ki nima ne ustreznih izkušenj, niti ne spoštuje etičnega kodeksa Mednarodnega muzejskega sveta ICOM, katerega članica je tudi Slovenija. Glede na to, da se ministrstvo zaveda problematičnosti svoje izbire, se samo po sebi zastavlja vprašanje o ciljih, ki jih s tem zasleduje,

Vrhunec neprimernega odnosa ministrstva za kulturo, ki upravlja z javnimi sredstvi in je zato odgovorno javnosti, je dejstvo, da namesto da bi javno pojasnilo, kako bodo novi vodje prispevali k izboljšanju dosedanjega delovanja nacionalnih muzejev in galerij, preprosto

presliši glasove nestrinjanja in nasprotovanja iz vrst zainteresirane strokovne javnosti. To pomeni, da Ministrstvo za kulturo zainteresiranih ne le da ne povabi k dialogu o vprašanih velikega pomena, temveč dialog celo blokira. Vse to ustvarja vtis, da se o žgočih in tehtnih vprašanih za sedanost in prihodnost naše družbe pogovarjamo nemi (strokovna javnost) z gluhih (ministrstvom). Glede na to, da proračunska sredstva, odmerjena delovanju muzejev in galerij, niso sredstva ministrstva ali katere od vladnih strank, temveč gre za denar vseh davkoplačevalcev, je tak odnos ministrstva skrajno neprimeren. Ministrstvo je javnosti dolžno dajati obrazložene odgovore na vsa vprašanja, pomembna za skupnost.

Muzeji in galerije predstavljajo nepogrešljiv element sodobnega življenja – ne le kot varuhi pomembnih dokumentov nacionalne zgodovine, temveč kot ohranjevalci kolektivnega spomina. Ker so zaradi tega neprecenljivega pomena za celotno družbo, odločanje o njihovi usodi in delovanju nikakor ne more biti prepuščeno na milost ali nemilost vsakega aktualnega ministra in njegovih uradnikov.

Muzeji in galerije so zaupanja vredne institucije, saj širša družbena skupnost družba še vedno zaupa – njihovi verodostojnosti, originalnosti, avtentičnosti, ustvarjalnosti, poštenosti, odgovornosti. Vendar, zaupanje je plaha ptica. Bati se je, da zaradi ravnanja Ministrstva za kulturo, kakršnemu smo priča v koronskem letu 2020, za katerega je značilno popolno neupoštevanje strokovnosti in ignorantski odnos do javnega mnenja, tudi muzeji in galerije sami, kot institucije, izgubljajo svojo kredibilnost in ugled v družbi. Zgrešeni posegi Ministrstva za kulturo predstavljajo potemtakem grob napad na obstoječe norme in vrednote v družbi in načenjajo zaupanje kot temelj družbene kohezije.

Zato bomo v pogovoru z naslovom »Čemu služijo muzeji in galerije danes – javnosti ali samovolji ministra za kulturo?«, ki bo potekal v petek, 11. decembra 2020, z začetkom ob 10.00, obravnavali vprašanje vloge in pomena muzejev in galerij v slovenski družbi ter kakšna je funkcija njihovih direktorjev. Ali te institucije danes, ko se tempo sprememb na vseh področjih življenja stopnjuje iz dneva v dan, še zmorejo opravljati svojo prvotno družbeno poslanstvo? Kakšen je pomen nacionalnih muzejev in galerij? Kakšno mesto v njih naj gre strokovnjakom in kakšno politikom? Ali so namenjeni javnosti ali udejanjanju ministrove samovolje? Koliko strankarskega poseganja v delovanje muzejev in galerij je še sprejemljivega, kadar gre za institucije, financirane iz javnih sredstev? In, konec koncev, komu bomo kot družba sploh še lahko zaupali v prihodnosti?

Pogovor bo vodil prof. dr. **Božidar Jezernik**, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, Filozofska fakulteta UL.

Uvodna nagovora bosta imela dekan Filozofske fakultete UL, red. prof. dr. **Roman Kuhar**, in predstojnik Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete UL, izr. prof. dr. **Jaka Repič**.

S svojimi prispevki bodo osvetlili vlogo in pomen muzejev in galerij v sodobni slovenski družbi:

Red. prof. dr. **Božo Repe**, Oddelek za zgodovino, Filozofska fakulteta UL

Znova muzej revolucije?

Konec osemdesetih let so se začele javne razprave o postavitvi novega Muzeja revolucije. Strokovna in siceršnja javnost je konceptu močno nasprotovala in na koncu uspela. Se danes situacija ponavlja, bo izid enak?

Dr. **Aleksandra Berberih Slana**, Muzej narodne osvoboditve Maribor

Muzeji kot kronisti in presojevalci sodobnega sveta

Muzeji v svetu in slovenski muzeji delujejo kot kronisti in presojevalci dogajanja v ožji in širši okolici. Kako uspešni so v svoji nalogi in kako ne/naklonjeno politika sprejema to nalogo muzejev? Trenutno dogajanje v svetu kot tudi doma dokazuje, da se politični odločevalci zavedajo vloge kulture in si jo zaradi tega poskušajo podrediti. Med ustanovami, ki so na »udaru« so med prvimi prav muzeji in galerije.

Dr. **Andrej Smrekar**, Narodna galerija Ljubljana

Zavezanost muzejev in galerij širši skupnosti

Govoril bo o zavezanosti muzeja skupnosti, problematičnem vprašanju, kaj ta skupnost je, o inkluziji. Pri tem bo poudarek na primeru Narodne galerije v 20. stoletju in funkciji stroke v opredelitvi njene usmeritve.

Zdenka Badovinac, Moderna galerija Ljubljana

Muzeji kot prostori kritične misli in zamišljanja boljše bodočnosti

Muzeji že dolgo niso zgolj prostori hranjenja dediščine in naslavljanja občinstva s pozicij ekspertnega znanja, ampak so vse bolj demokratične ustanove dialoga. Demokratičen muzej pa je v nasprotju s populističnim muzejem, ki je podrejen bodisi diktatu zaslužka ali politike. Demokratičen muzej je muzej, v katerem se slišijo različni glasovi, ki vzdržujejo muzej kot še enega redkih prostorov kritične misli in zamišljanja boljše bodočnosti.

Zasl. prof. ddr. **Rudi Rizman**, Filozofska fakulteta UL

Nezdružljivost strankarskega totalitarizma z avtonomijo kulture

Prispevek se osredotoča na širši mednarodni kontekst, v katerem avtoritarni politični režimi odpravljajo demokracijo in vsakršno kritično družbeno misel, ki se jim ni pripravljena podrediti. V tem smislu se najnovejši pojav razumevanja kulture kot dekle politike kaže in uveljavlja z instrumentalizacijo surove moči nad vsem oblikami razsvetljenske uporabe (raz)uma, ki predpostavlja njegovo od države neovirano avtonomijo.

Red. prof. dr. **Rajko Pirnat**, Pravna fakulteta UL

Poseganje vlade v ustanovne akte muzejev in drugih javnih zavodov

V zadnjem času je najti nekaj primerov skoraj enakega postopka spreminjanja ustanovnih aktov javnih zavodov s področja kulture, ki se nanašajo le na določbo tega akta o pogojih za imenovanje direktorja javnega zavoda. Vsaj dva od teh sta bila spremenjena s skoraj enakim besedilom, katerega bistvo je, da se je dotedanja zahteva za univerzitetno izobrazbo s področja dela javnega zavoda spremenila na način, da ta izobrazba ni več nujen pogoj. S tem je bilo omogočeno, da za direktorsko mesto kandidirajo kandidati, ki očitno že vnaprej uživajo podporo vlade. Tako ravnanje je tipičen primer tistega, kar se v upravnem pravu imenuje »sprevrženje oblasti« (detournement de pouvoir) in je razlog za odpravo ali razveljavitev takih sprememb.

Dr. **Ingrid Slavec Gradišnik**, znanstvena svetnica, ZRC SAZU, Inštitut za slovensko narodopisje

Zakaj mora nacionalni etnografski muzej voditi etnolog/etnologinja?

Vodilne slovenske etnološke ustanove so javno izrazile svoje nezadovoljstvo ob imenovanju nove direktorice Slovenskega etnografskega muzeja, ki nima etnološke izobrazbe. V etnološki stroki namreč menijo, da je to nujen pogoj za uspešno strokovno vodenje SEM.

Matevž Čelik, samostojen arhitekt, kustos, edukator in raziskovalec

Kako posodobiti muzeje?

Kontekst, v katerem so muzeji delovali in se razvijali še pred nekaj desetletji, se je v primerjavi z današnjim časom spreminjal zelo počasi. Danes je svet dramatično drugačen, socialno, gospodarsko in politično okolje pa se nenehno in hitro prilagaja različnim dejavnikom. V teh razmerah je veliko zahtevnejše razumeti kontekst, v katerem živimo, predvsem pa razumeti tveganja v njem. Ta negotovost hromi delovanje mnogih institucij pri sprejemanju pomembnih odločitev. A danes je tudi za muzeje tveganje čakati in ne storiti ničesar veliko večje kakor tveganje, nekaj storiti in narediti napako. Pri tem morajo nadgraditi svoje funkcije in posodobiti poslanstvo. O tem, kako danes re-definirati muzej, poteka dinamična in polemična razprava. Izraža krizo in potrebo po ponovni opredelitvi koncepta muzeja na nov in bolj odprt način.

Izr. prof. dr. **Sašo Jerše**, Oddelek za zgodovino Filozofska fakulteta UL

Naš čas, naša zgodovina, naša republika

Naš čas zgodovinopisje in sicer humanistiko in njune performativne prakse postavlja tako pred povsem nove velike izzive kakor tudi na novo razplamtele stare izzive. Ob obojih gre zavzeti trdno stališče in oblikovati je manifest humanistike za 21. stoletje.

Alenka Pirman, doktorandka heritologije Filozofska fakulteta F UL, samozaposlena v kulturi

Analiza korelacije med mandati direktorjev posameznih nacionalnih muzejev in uspešnostjo črpanja evropskih sredstev

Eden od kriterijev za uspešnost in mednarodno relevantnost muzejskih institucij je lahko vpogled v obseg njihovega sodelovanja v programu Ustvarjalna Evropa. Gre za edini program Evropske unije za sofinanciranje kulture, zahteva pa izrazito mednarodno vpetost projektov, saj morajo v njih sodelovati najmanj tri, lahko pa celo enajst in več evropskih organizacij.

Izr. prof. dr. **Jože Hudales**, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, Filozofska fakulteta UL

Družbena vloga muzejev v luči muzejskih sodelovalnih praks pri nas: Analiza izbranih primerov inkluzivnih, odzivnih, angažiranih in sodelovalnih projektov

Podal bo nekaj sklepov analiz tistih muzejskih projektov, ki so se v zadnjem desetletju navdihovali pri prevladujočih sodobnih muzejskih usmeritvah 21. stoletja, ki jih promovirajo zlasti Graham Black (angažirani muzeji), Richard Sandell (inkluzivni in družbeno odgovorni muzeji) in Nina Simon (parcipatorne muzejske prakse) in jih primerjal s slovenskimi strategijami razvoja muzejev, kot jih pred slovenske muzeje kot kriterij učinkovitosti postavlja MKS.

Alenka Černelič Krošelj, Posavski muzej Brežice

Upravljanje in »nadzor«: regionalno in nacionalno

Naloge odgovorne osebe muzeja in osebe, ki izvaja »strokovni nadzor« v muzeju se mrežita na različnih ravneh. Zagotovo je lažje izvajati »nadzor«, saj je moč »vabljliva«. Zato je izjemno pomembno, da svet – svetovanje ni usmerjeno v iskanje napak ali pa posredovanje in uveljavljanje lastnih idej o nalogah in njihovem izvrševanju, ampak v konstruktivno podajanje strokovno utemeljenih pripomb ter predvsem v podporo in pomoč. Vodenje regionalnega kompleksnega muzeja ter izvajanje strokovnega »nadzora« dela nacionalnega specialnega muzeja sta neprecenljiva dela celovitosti, ki jo zahteva upravljanje muzeja v RS.

Pogovor, ki ga organizira Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete UL, bo potekal v petek, 11. decembra 2020, z začetkom ob 10.00.

Pogovor bo mogoče spremljati preko povezave na YouTube: <https://youtu.be/c9PeCw661QU>

